

Eelerwoude

Op weg naar 100% natuurinclusief ➤

Nader onderzoek
Gregoriuslaan 10, Bilthoven
Alpenwatersalamander, hazelworm
en ringslang

Opdrachtgever:
Gemeente De Bilt
I. van Steenbergen
Soestdijkseweg Z 173
3721 AB, Utrecht

Opdrachtnemer:
Eelerwoude
[Onze vestigingen](#)
088-1471100
info@eelerwoude.nl
www.eelerwoude.nl

Projectgegevens:

Projectnummer:	205478
Datum:	5-9-2024
Projectleider:	J. Loeffen-Marchal
Opgesteld:	B. Bonekamp
Gecontroleerd:	N. Otten
Status:	Definitief
Versie:	1

© 2024 Eelerwoude

Dit rapport is enkelzijdig opgemaakt.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
1.1	Aanleiding	4
2	Huidige situatie en ontwikkeling	5
2.1	Huidige situatie	5
2.2	Voorgenomen ontwikkeling	5
3	Natuurwetgeving	7
3.1	Inleiding	7
3.2	Bescherming van soorten	7
4	Methode	8
4.1	Inleiding	8
4.2	Bureauonderzoek	8
4.3	Veldonderzoek	8
5	Beschermde soorten	10
5.1	Inleiding	10
5.2	Alpenwatersalamander	10
5.2.1	Voorkomen en functie	10
5.2.2	Effecten en vergunning	10
5.3	Hazelworm	11
5.3.1	Voorkomen en functie	11
5.3.2	Effecten en vergunning	11
5.4	Ringslang	11
5.4.1	Voorkomen en functie	11
5.4.2	Effecten en vergunning	12
5.5	Overige beschermde soorten	12
5.5.1	Voorkomen en functie	12
5.5.2	Effecten en vergunning	12
6	Conclusie	13
6.1	Soortenbescherming	13
6.2	Geldigheid onderzoek	13
	Bijlage 1 Wettelijk kader Natuurwetgeving	15

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Gemeente De Bilt is voornemens op het terrein aan de Gregoriuslaan 10 te Bilthoven woningen te bouwen. In verband met deze plannen is er reeds een toetsing uitgevoerd aan de natuurwetgeving en aan het natuurbeschermsbeleid. Uit eerder (nader) onderzoek was al gebleken dat alpenwatersalamander aanwezig was in de waterbakken op het terrein. Dit onderzoek was verouderd en dient geactualiseerd te worden. Uit de toetsing in 2024 kwam naar voren dat eveneens nader onderzoek naar hazelworm en ringslang noodzakelijk is.

Nader, gericht veldonderzoek is noodzakelijk om aan te tonen, dan wel uit te sluiten, het plangebied een functie heeft als verblijfplaats voor beschermde soorten. Duidelijk moet dan ook worden om welke soort(en) en aantallen het gaat en wat de eventuele functie van het plangebied is voor deze soort(en). Uit het onderzoek komt naar voren of de voorgenomen ontwikkelingen consequenties hebben voor de aanwezige beschermde natuurwaarden in het kader van het natuurbeschermingsrecht en welke vervolgstappen noodzakelijk zijn. Voorliggende rapportage gaat hier verder op in.

2 Huidige situatie en ontwikkeling

2.1 Huidige situatie

Het plangebied ligt aan de oostkant van Bilthoven in de gemeente De Bilt binnen de provincie Utrecht. Het plangebied ligt in een groene woonwijk en wordt omsloten door een kerk en begraafplaats, woningen, spoor en de Gregoriuslaan. Er is geen bebouwing aanwezig op het terrein. Er zijn wel bomen aanwezig, namelijk twee grote lindes en enkele struik- en naaldbomen in de haag aan de voorkant. Daarnaast is er opslag van jonge bomen en kleine struiken. Er zijn twee waterbakken aanwezig op het terrein. Verlichting op het terrein zelf ontbreekt, wel is er verlichting aanwezig langs de Gregoriuslaan en bij de omliggende woningen en kerk. Afbeelding 1 geeft een impressie van het plangebied.

Afbeelding 1 Impressie plangebied, situatie op 29 augustus 2023.

2.2 Voorgenomen ontwikkeling

Gemeente de Bilt is voornemens op locatie Gregoriuslaan 10 te Bilthoven woningen te realiseren. In Afbeelding 2 is de begrenzing van het plangebied weergegeven. Er is geen bebouwing aanwezig in het plangebied, en er vinden daarom ook geen werkzaamheden plaats aan bebouwing. De twee lindes aan de achterkant van het terrein blijven intact.

Gregoriuslaan 10 te Bilthoven

Gemeente de Bilt

Eelerwoude

Projectnummer: 205188 Datum: 16-8-2023

Afbeelding 2 Luchtfoto plangebied (rode kader)(Esri, 2024).

3 Natuurwetgeving

3.1 Inleiding

Het natuurbeschermingsrecht onder de Omgevingswet bestaat uit drie onderdelen: de bescherming van soorten, de bescherming van gebieden en de bescherming van houtopstanden. De kern van het natuurbeleid wordt gevormd door het Natuurnetwerk Nederland, dat een samenhangend netwerk vormt van natuurgebieden. De provincies zijn het bevoegd gezag. Alleen in een aantal situaties, zoals bij ruimtelijke ingrepen waarmee grote nationale belangen zijn gemoeid, is het Rijk het bevoegd gezag. In dit hoofdstuk wordt kort ingegaan op de relevante wetgeving en het natuurbeleid voor het plangebied; het natuurbeschermingsrecht onder de Omgevingswet.

3.2 Bescherming van soorten

Het uitgangspunt bij het onderdeel soortenbescherming (toetsing flora- en fauna-activiteit) is dat geen schade mag worden gedaan aan beschermde dieren of planten, tenzij dit uitdrukkelijk is toegestaan. De wet kent een drietal beschermingsregimes; beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn, beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn en beschermingsregime “andere soorten”. Daarnaast zijn landelijk van een aantal vogelsoorten de nesten jaarrond beschermd. Elk beschermingsregime heeft zijn eigen verbodsbepalingen.

Voor ieder ruimtelijk plan is het verplicht om te toetsen of deze leiden tot overtreding van de betreffende verbodsbepalingen. Wanneer er sprake is van een overtreding dient er onderzocht te worden of er een vrijstelling geldt. Indien er geen vrijstelling geldt, kan het aanvragen van een vergunning noodzakelijk zijn. Bijlage 1 gaat verder in op het wettelijk kader bij toetsing aan het natuurbeschermingsrecht onder de Omgevingswet.

Gevolgen plangebied

De Omgevingswet is een nationale wet. Indien negatieve effecten worden verwacht door activiteiten of ontwikkelingen is een toetsing aan het natuurbeschermingsrecht noodzakelijk. In hoofdstuk 5 wordt verder ingegaan op de aanwezigheid van beschermde soorten en welke effecten de voorgenomen ontwikkeling heeft op deze soorten.

4 Methode

4.1 Inleiding

De aanwezige natuurwaarden zijn in beeld gebracht op basis van een verkenning van bestaande inventarisatiegegevens en gericht onderzoek naar alpenwatersalamander, hazelworm en ringslang.

4.2 Bureauonderzoek

Voor het bureauonderzoek is gebruikgemaakt van landelijke, provinciale en indien beschikbaar regionale verspreidingsinformatie:

- NDFF (Nationale Databank Flora en Fauna).
- De flora- en faunadatabase van Eelerwoude is eveneens geraadpleegd. Eelerwoude heeft meerdere onderzoeken in de nabije omgeving uitgevoerd. De data van deze onderzoeken zijn opgeslagen in deze database. Zie de literatuurlijst voor een totale lijst van de geraadpleegde bronnen.

4.3 Veldonderzoek

Op basis van een zestal veldbezoeken is het plangebied onderzocht op de aanwezigheid van verblijfplaatsen en de functionele leefomgeving van alpenwatersalamander, hazelworm en ringslang. De onderzoeken zijn uitgevoerd door B. Bonekamp, N. Otten en C. Oldenburger. Betreffende personen zijn ecologische adviseur en werkzaam bij Eelerwoude (zie kader – ecologisch deskundige). In tabel 1 zijn de onderzoekdata weergegeven. Hierbij zijn tevens de onderzoekers, starttijd en weersomstandigheden genoteerd.

Kader - Ecologisch deskundige

De veldmedewerkers van Eelerwoude beschikken over een uitgebreide ervaring met de betreffende soortgroepen en voldoen aan de criteria van 'ecologisch deskundige'. Met een ecologisch deskundige wordt bedoeld een persoon die voor de situatie en soorten ten aanzien waarvan hij of zij gevraagd is te adviseren en/of te begeleiden, aantoonbare ervaring en kennis heeft op het gebied van soortspecifieke ecologie. De ervaring en kennis dienen te zijn opgedaan doordat de deskundige:

- op HBO- dan wel universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie; en/of
- op MBO-niveau een opleiding heeft afgerond met als zwaartepunt het natuurbeschermingsrecht, soortenherkenning en zorgvuldig handelen ten opzichte van die soorten; en/of
- als ecooloog werkzaam is voor een ecologisch adviesbureau, zoals bijvoorbeeld een bureau welke is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus; en/of
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenbescherming en is aangesloten bij en werkzaam voor de daarvoor in Nederland bestaande organisaties (zoals bijvoorbeeld Zoogdivereniging, RAVON, Stichting Das en Boom, Vogelbescherming Nederland, Vlinderstichting, Natuurhistorisch Genootschap, KNNV, NJN, IVN EIS Nederland, FLORON, SOVON, STONE, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Landschappen en Stichting Beheer Natuur en Landelijk Gebied; en/of
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenmonitoring en/of -bescherming.

Tabel 1. Type onderzoek, datum, start- en eindtijd, onderzoeker(s) en de weersomstandigheden genoteerd per veldbezoek.

Datum	Type onderzoek	Starttijd	Onderzoeker	Weersomstandigheden
-------	----------------	-----------	-------------	---------------------

08-05-2024	Alpenwatersalamander, hazelworm, ringslang en platen leggen	12.00 uur	B. Bonekamp/N. Otten	16 °C, droog, bewolkt, windkracht 2 Bft
28-05-2024	Hazelworm en ringslang	11.00 uur	B. Bonekamp	12 °C, droog, half bewolkt, windkracht 2 Bft
13-06-2024	(Alpenwatersalamander), hazelworm en ringslang	10.30 uur	B. Bonekamp	15 °C, droog, licht bewolkt, windkracht 2 Bft
26-06-2024	Hazelworm en ringslang	09.00 uur	C. Oldenburger	23 °C, droog, heldere hemel, windkracht 1 Bft
09-07-2024	Hazelworm en ringslang	10.00 uur	B. Bonekamp	20 °C, droog, zwaar bewolkt, windkracht 2 Bft
15-08-2024	Hazelworm en ringslang, platen ophalen	11.00 uur	B. Bonekamp	22 °C, droog, half bewolkt, windkracht 3 Bft

Alpenwatersalamander

Bij het onderzoek naar alpenwatersalamander is gewerkt volgens het soorteninventarisatieprotocol van Netwerk Groene Bureaus voor alpenwatersalamander, versie november 2023. Het protocol is daarmee aangepast naar de meest recente wetenschappelijke inzichten.

Om vast te stellen of er sprake is van een voortplantingsbiotoop van alpenwatersalamander is onderzoek gedaan met behulp van schepnetbemonstering. Hierbij dienen twee bezoeken uitgevoerd te worden in de periode van 15 maart tot 1 juli, waarvan één bezoek in de periode 15 maart t/m 15 mei. Tussen de twee bezoeken zit minimaal twee weken. Of het plangebied geschikt is als zomer- of winterbiotoop wordt gebaseerd op 'expert judgement' ten opzichte van de ligging van een voortplantingsbiotoop.

Op basis van het eerste veldbezoek bleek dat de waterbakken waar voorheen alpenwatersalamander is aangetroffen reeds ongeschikt zijn geraakt als voortplantingsbiotoop voor alpenwatersalamander. De waterbakken bleken droog te staan en volgroeid te zijn met (land)planten.

Hazelworm

Ook bij het onderzoek naar hazelworm is gewerkt volgens het soorteninventarisatieprotocol van Netwerk Groene Bureaus, in dit geval voor hazelworm, versie november 2023. Het protocol is daarmee aangepast naar de meest recente wetenschappelijke inzichten.

Om vast te stellen of er sprake is van een voortplantings-, zomer- of winterbiotoop zijn reptielenplaten neergelegd. Vuistregel is daarbij 10 platen per 100 meter geschikt leefgebied. Er zijn in totaal 30 platen gelegd, in drie transecten van tien platen. Vervolgens zijn de platen vijf keer gecontroleerd op hazelworm. Tussen de bezoeken zat minimaal één week, ongeveer twee. De veldbezoeken zijn uitgevoerd in de (late) ochtend, afhankelijk van de temperatuur. Aanvullend op de platen zijn ook andere elementen, zoals hout, stenen en omgevallen hekken, gecontroleerd op hazelworm.

Ringslang

Bij het onderzoek naar ringslang is eveneens gewerkt volgens het soorteninventarisatieprotocol van Netwerk Groene Bureaus, versie november 2023. Het protocol is daarmee aangepast naar de meest recente wetenschappelijke inzichten. Het onderzoek naar zomerbiotoop van ringslang is gecombineerd met het onderzoek naar hazelworm en uitgevoerd met behulp van reptielenplaten en het omdraaien van hout en stenen. Door die combinatie is voor ringslang een extra ronde uitgevoerd. Voortplantingsbiotoop, potentiële broedhopen, evenals winterbiotoop is in het plangebied niet aanwezig.

5 Beschermde soorten

5.1 Inleiding

Dit hoofdstuk beschrijft de tijdens het veldonderzoek waargenomen soorten, al dan niet aangevuld met gegevens uit de literatuur en andere informatiebronnen. Vervolgens worden eventuele effecten beschreven als gevolg van de voorgenomen ontwikkeling.

5.2 Alpenwatersalamander

5.2.1 Voorkomen en functie

Alpenwatersalamander is van de beschermde amfibieën één van de minst kritische soorten als het gaat om (voortplantings)habitat. De voornaamste eis is het de afwezigheid van snel stromend water en (veel) vis. De soort komt in diverse wateren voor, zoals poelen en andere geïsoleerde wateren en zelfs drinkbakken van vee. De soort komt in de provincie Utrecht niet van nature voor. Waarnemingen betreffen dan ook niet wilde, vermoedelijk uitgezette individuen.

In het plangebied zijn twee ingegraven waterbakken aanwezig. In het verleden is hier voortplantingshabitat van alpenwatersalamander aangetroffen. Tijdens het onderzoek in 2024 bleek echter bij het eerste veldbezoek dat de bakken volledig dichtgegroeid waren en er geen water meer aanwezig was (Afbeelding 3). Geschikt voortplantingsbiotoop is dan ook afwezig in het plangebied. Gezien het ontbreken van geschikt voortplantingswater in de (omgeving van) het plangebied is van zomer- dan wel winterhabitat eveneens geen sprake.

Afbeelding 3 Voormalige waterbakken in plangebied nu dicht gegroeid.

5.2.2 Effecten en vergunning

Gezien de huidige staat van de ingegraven waterbakken ontbreekt geschikt voortplantingshabitat. Ook zomer- dan wel winterhabitat ontbreekt in het plangebied. De werkzaamheden zullen dan ook geen negatief effect hebben op (verblijfplaatsen van) de alpenwatersalamander. Een vergunning in het kader van flora en fauna is dan ook niet aan de orde.

Conclusie: Negatieve effecten door de werkzaamheden op alpenwatersalamander zijn niet aan de orde. Een omgevingsvergunning flora- en fauna-activiteit is dan ook niet noodzakelijk.

5.3 Hazelworm

5.3.1 Voorkomen en functie

De hazelworm komt in diverse terreintypen voor. De voorkeur gaat uit naar bos- en heideterrein, maar ook houtwallen, struwelen, spoor- en wegbermen, kalkgraslanden, vestingwerken, steenhopen, ruderaal plaatsen en tuinen kunnen habitat van hazelworm vormen. Voorwaarde is ze weg kunnen kruipen, onder een dichte laag vegetatie, in dood hout of zoogdierholen.

Er zijn tijdens het onderzoek geen hazelwormen aangetroffen in het plangebied. Op, onder en rond de reptielenplaten zijn slechts verschillende pissebedden, regenwormen, naaktslakken en (algemene) mierensoorten waargenomen (Afbeelding 4). Ook onder omgevallen hekwerk en in dan wel onder liggend hout, afval of stenen zijn geen hazelwormen of sporen van hazelwormen (zoals vervellingen) gevonden.

Afbeelding 4 Impressie reptielenplaat en ander op hazelworm onderzocht materiaal.

5.3.2 Effecten en vergunning

Er zijn tijdens het onderzoek geen hazelwormen aangetroffen. Negatieve effecten door de werkzaamheden op hazelworm kunnen dan ook uitgesloten worden. Een omgevingsvergunning flora- en fauna-activiteit voor hazelworm is dan ook niet aan de orde.

Conclusie: Negatieve effecten door de voorgenomen werkzaamheden op hazelworm zijn uit te sluiten. Een omgevingsvergunning flora- en fauna-activiteit is dan ook niet aan de orde.

5.4 Ringslang

5.4.1 Voorkomen en functie

De ringslang is een soort van waterrijke habitats. Vaak liggen deze op zandgronden met een overgang naar veen- en kleigronden. Broedhopen, zoals composthopen, bladerhopen of mesthopen, vormen het voortplantingsbiotoop van de ringslang. Deze reptielen warmen op in de zon, vaak op hellingen, en jagen in de buurt van water op amfibieën en vissen.

Er zijn tijdens het onderzoek geen ringslangen, of sporen van, aangetroffen in het plangebied; niet op/rond de platen en niet rond andere objecten in het gebied. Gezien de waterbakken in het terrein zijn dichtgegroeid is water binnen het plangebied afwezig en in de directe omgeving is eveneens geen water te vinden. Ook zijn er geen broeihopen aanwezig waardoor geschikt voortplantingshabitat ontbreekt. Overwintering van ringslang vindt plaats op droge, vorstvrije plekken zoals in houthopen, spoordijken, kelders en vermolmd hout. Dit is niet

aanwezig in het plangebied. Mogelijk biedt de spoorweg ten zuiden van het plangebied mogelijkheden. Hier zijn ook een aantal waarnemingen van ringslang bekend (NDFF, 2024).

5.4.2 Effecten en vergunning

Er zijn tijdens het onderzoek geen ringslangen aangetroffen in het plangebied. Daarnaast ontbreekt geschikt voortplanting- en winterhabitat. Van een negatief effect door de werkzaamheden op ringslang is dan ook geen sprake. Een omgevingsvergunning flora- en fauna-activiteit voor hazelworm is dan ook niet aan de orde.

Conclusie: Negatieve effecten door de voorgenomen werkzaamheden op ringslang zijn uit te sluiten. Een omgevingsvergunning flora- en fauna-activiteit is dan ook niet aan de orde.

5.5 Overige beschermde soorten

5.5.1 Voorkomen en functie

Tijdens het veldonderzoek is ook gelet op de aanwezigheid van andere (niet-vrijgestelde) beschermde soorten dan hierboven beschreven. Deze beschermde diersoorten (o.a. steenmarter) zijn niet waargenomen en verblijfplaatsen worden ook niet verwacht, dit vanwege het ontbreken van geschikt biotoop en/of het bekende verspreidingsgebied.

In en rond het plangebied kunnen verschillende algemene vogelsoorten voorkomen. Het gaat hierbij o.a. om de soorten koolmees, pimpelmees, roodborst. Deze soorten kunnen in en rond het plangebied tot broeden komen.

5.5.2 Effecten en vergunning

Negatieve effecten zijn niet te verwachten op de groep overige beschermde soorten. Vaste rust- en verblijfplaatsen van deze beschermde soorten, zoals steenmarter, ontbreken. Het plangebied maakt mogelijk wel onderdeel uit van het leefgebied van de steenmarter. Er dient te allen tijde rekening gehouden te worden met de aanwezigheid van broedvogels. Alle vogelsoorten in Nederland zijn beschermd onder de Omgevingswet. Voor alle beschermde inheemse (ook algemeen voorkomende) vogelsoorten geldt een verbod op handelingen die opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren vernielen of te beschadigen, of nesten van vogels weg te nemen. Daarnaast is het verboden vogels opzettelijk te storen, tenzij de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort. Deze verbodsbepalingen worden kunnen in veel situaties worden voorkomen door versturende werkzaamheden buiten het broedseizoen uit te voeren. De periode van 15 maart tot 15 juli wordt over het algemeen beschouwd als broedseizoen. Werkzaamheden binnen het broedseizoen zijn mogelijk indien is vastgesteld dat er met deze werkzaamheden geen nesten van broedvogels worden verstoord. Onder de Omgevingswet zijn echter alle bewoonde vogelnesten beschermd, ongeacht het tijdstip van het jaar en ongeacht de zeldzaamheid van de soort. De genoemde termijn moet daarom niet al te strikt worden toegepast.

Conclusie: Negatieve effecten op overige beschermde soorten zijn niet te verwachten. Het aanvragen van een omgevingsvergunning flora- en fauna-activiteit is voor overige beschermde soorten niet noodzakelijk. Wel dient te allen tijde rekening gehouden te worden met het broedseizoen van vogels.

6 Conclusie

6.1 Soortenbescherming

Uit het flora- en faunaonderzoek is naar voren gekomen dat het plangebied geen onderdeel uitmaakt van het leefgebied van de alpenwatersalamander, hazelworm en ringslang. Als gevolg van de werkzaamheden zijn negatieve effecten op genoemde beschermde soorten dan ook uitgesloten. Het aanvragen van een omgevingsvergunning flora- en fauna-activiteit en het treffen van maatregelen is dan ook niet aan de orde.

6.2 Geldigheid onderzoek

Dit onderzoek is uitgevoerd conform de landelijk geldende richtlijnen. Het bevoegde gezag hanteert de volgende definitie voor de geldigheid van onderzoeken naar beschermde soorten:

“Onderzoekgegevens mogen maximaal 3 jaar oud zijn in gebieden waar weinig of geen ruimtelijke of kwalitatieve veranderingen zijn opgetreden in de afgelopen drie jaar. In gebieden waar dit niet voor geldt, moeten de gegevens recenter zijn.”

Dit rapport gaat in op de effecten van de ontwikkeling zoals beschreven in hoofdstuk 2.2. Wijzigingen of aanpassingen in de ontwikkeling kunnen tot andere conclusies ten aanzien van de effecten op beschermde soorten leiden.

Literatuurlijst

- ESRI Nederland (2024). <https://www.esri.nl/nl-nl/home>
- Ministerie van Economische Zaken (2016). Soortenbescherming bij ruimtelijke ingrepen. Ministerie van Economische Zaken, versie 1.3.
- NDFF (2024). <https://ndff-ecogrid.nl/>
- Netwerk Groene Bureaus (NGB), werkgroep 'Standaarden en protocollen' (2023) Soortinventarisatieprotocollen in het kader van de Wet natuurbescherming, versie nov 2023. <https://www.netwerkgroenebureaus.nl/werken-aan-kwaliteit/soortinventarisatieprotocollen/protocollen-vis-amfibie-reptiel-vogel>
- Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (2020). Besluit van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit van 14 oktober 2020, DGNVLG/20246331, houdende vaststelling van een geactualiseerde Rode Lijst Zoogdieren.

Bijlage 1 Wettelijk kader Natuurwetgeving

Bescherming van soorten

Zorgplicht

In de Omgevingswet is in artikel 1.7 een omschrijving opgenomen over de algemene zorgplicht. Deze zorgplicht houdt in dat iedereen verantwoordelijk is voor een veilige en gezonde leefomgeving. Overtreding van de zorgplicht is niet strafbaar gesteld, maar kan bestuursrechtelijk wel worden gehandhaafd. Daarnaast is in artikel 1.7a van de Omgevingswet ook een algemeen verbod opgenomen. Daarin is vastgelegd dat het verboden is om een activiteit te verrichten of na te laten als daardoor aanzienlijke nadelige gevolgen voor de fysieke leefomgeving (dreigen te) ontstaan. Het betekent bijvoorbeeld dat het verboden is onnodig dieren en planten te doden, wanneer er redelijkerwijs een andere oplossing voor is, bijvoorbeeld de dieren te verplaatsen naar een ander gebied.

Beschermingsregimes

Op het onderdeel soortbescherming deelt het natuurbeschermingsrecht onder de Omgevingswet soorten in drie beschermingsregimes in:

1. Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn
Alle vogels cf. artikel Vogelrichtlijn
2. Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn
Soorten uit Bijlage IV Habitatrichtlijn, Bijlage I en II van het Verdrag van Bern en Bijlage II van het Verdrag van Bonn. In de bijlagen van de Verdragen van Bern en Bonn worden ook vogels genoemd ¹.
3. Beschermingsregime “andere soorten”
Soorten die uit nationaal oogpunt bescherming behoeven.

Elk van deze beschermingsregimes heeft zijn eigen verbodsbepalingen en vereisten voor vrijstelling of vergunning van de verboden.

Verbodsbepalingen

De Omgevingswet gaat uit van het ‘nee, tenzij-principe’. In de wet worden ten aanzien van de beschermde soorten een aantal verbodsbepalingen genoemd (Tabel 1). De verbodsbepalingen zijn gekoppeld aan het beschermingsregime van de soort (resp. Vogelrichtlijn, Habitatrichtlijn of de groep ‘Overige soorten’). Dat betekent dat deze verbodsbepalingen niet overtreden mogen worden, tenzij voor de soort(en):

- een vrijstelling geldt;
- er gewerkt wordt met een goedgekeurde Gedragscode (feitelijk een collectieve vergunning);
- een vergunning is verkregen.

Tabel 1 Overzicht verbodsbepalingen Omgevingswet.

Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn (art. 11.37 Bal)	Beschermingsregime soorten Habitatrichtlijn (art. 11.46 Bal)	Beschermingsregime Andere soorten (art. 11.54 Bal)
Lid 1, onder a het is verboden van nature in Nederland in het wild levende vogels opzettelijk te doden of opzettelijk te vangen	Lid 1, onder a het is verboden in het wild levende dieren in hun natuurlijk verspreidingsgebied opzettelijk te doden of opzettelijk te vangen	Lid 1, onder a het is verboden beschermde, in het wild levende zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen en kevers opzettelijke te vangen en te doden

¹ De brochure ‘Soortenbescherming bij ruimtelijke ingrepen’, versie 1.3. Ministerie van EZ, december 2016 impliceert dat de bescherming uit de Vogelrichtlijn prevaleert boven de bescherming van vogels uit de verdragen van Bonn en Bern ¹

Lid 1, onder b het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van vogels te vernielen, beschadigen of nesten weg te nemen	Lid 1, onder b het is verboden in het wild levende dieren opzettelijk te storen	Lid 1, onder b het is verboden vaste voortplantingsplaatsen, rustplaatsen of eieren van dieren als bedoeld onder a opzettelijk te beschadigen of te vernielen
Lid 1, onder c Het is verboden eieren te rapen of onder zich te hebben	Lid 1, onder c het is verboden eieren van in het wild levende dieren opzettelijk te vernielen of te rapen	Lid 1, onder c het is verboden plantensoorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken, verzamelen, af te snijden, ontwortelen of te vernielen
Lid 1, onder d Het is verboden opzettelijk vogels te storen, tenzij het storen niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de vogelsoort	Lid 1, onder d het is verboden voortplantings- of rustplaatsen van in het wild levende dieren te beschadigen of te vernielen	
	Lid 1, onder e het is verboden plantensoorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te plukken, verzamelen, af te snijden, ontwortelen of te vernielen	

Om af te mogen wijken van de verbodsbepalingen (en deze toch te mogen overtreden) via een vergunning of een vrijstelling moet aan drie criteria worden voldaan:

1. er is geen andere bevredigende oplossing voor de handeling (=alternatievenafweging);
2. de afwijking is gebaseerd op een in de wet genoemd belang (b.v. openbare veiligheid of volksgezondheid);
3. de ingreep of handeling mag geen afbreuk doen aan en/of verslechtering betekenen voor de staat van instandhouding van de soort.

Als aan (alle) drie deze vereisten voldaan is, kan een vergunning worden verleend. Voor een aantal handelingen zijn bovendien vrijstellingen mogelijk in de vorm van een provinciale verordening of een (goedgekeurde) gedragscode.

Voorgaand figuur geeft een overzicht van de verbodsbepalingen per beschermingsregime. De verbodsbepalingen voor de groep van overige, 'nationale' soorten zijn geïnspireerd op de Habitatrichtlijn en op een aantal punten versoepeld. Zo is het opzettelijk verstoren van beschermde soorten (en hun verblijfplaatsen) uit deze groep van overige soorten niet langer verboden. Wel is het nog steeds verboden om vaste verblijfplaatsen van dieren onder dit beschermingsregime opzettelijk te beschadigen of te vernielen.

Voor vogels geldt dat verstoren niet verboden is als de verstoring maar niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de soort (*artikel 5.1, lid 2 onder g Ow gelezen in samenhang met § 11.2*). Het beschadigen van in gebruik zijnde vogelnesten tijdens het broedseizoen blijft verboden, maar het verstoren dus niet meer, tenzij er sprake is van een wezenlijke invloed op de staat van instandhouding van de specifieke soort(en). Het is aan de initiatiefnemer om zich op de hoogte te (laten) stellen, en waar nodig aan te tonen, dat de op zich verstorende activiteit geen bedreiging vormt voor de staat van instandhouding van de betreffende vogelsoort.

Tot slot geldt het opzettelijk doden of vangen en het verbod om vaste verblijfplaatsen of rustplaatsen opzettelijk te vernielen of beschadigen, niet voor bosmuis, huisspitsmuis of veldmuis in of op gebouwen of de daarbij behorende erven of roerende zaken (*artikel 3.10 lid 311.54 lid 2 sub a Bal*). Zie kader – Opzettelijkheid.

Kader - Opzettelijkheid

In zowel de Wet natuurbescherming als de Omgevingswet is bij meer verbodsbepalingen dan onder de Flora en faunawet het opzetvereiste toegevoegd, in lijn met de artikelen van de Habitatrichtlijn en Vogelrichtlijn. In de Flora en faunawet was alleen sprake van het opzetvereiste bij verontrusting (artikel 10). Hierdoor was de Flora en faunawet strenger dan de verbodsbepalingen van de Habitatrichtlijn. Niet-opzettelijke handelingen waarbij de verbodsbepalingen overtreden worden, zijn nu niet langer verboden. Daar is van belang dat het Europees Hof van Justitie in zijn jurisprudentie heeft bepaald dat onder opzet ook voorwaardelijke opzet moet worden begrepen: *“Daarvan is sprake als iemand een handeling verricht en daarbij bewust de aanmerkelijke kans aanvaardt dat zijn gedragingen schadelijke gevolgen hebben voor een dier of plant....”*.

Andere bevredigende oplossing(en)

De initiatiefnemer moet aantonen en beargumenteren dat er geen andere bevredigende oplossingen zijn waardoor overtreding van de verbodsbepaling(en) kan worden voorkomen, bijvoorbeeld door planaanpassing of het aanpassen van de uitvoeringsperiode. Het is aan het bevoegd gezag (doorgaans dus de provincie) om de alternatieve oplossingen te beoordelen en hierover te besluiten. De onderbouwing moet gebaseerd zijn op objectieve en controleerbare gegevens.

Belangen

Voor de soorten die beschermd zijn onder de Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn kan alleen vergunning worden verleend op grond van de in deze richtlijnen genoemde belangen. Voor de groep van overige, nationaal beschermde soorten wordt uitgegaan van de in de Habitatrichtlijn genoemde belangen, plus een aantal aanvullende belangen. In het kader - Wettelijk Belang wordt een overzicht gegeven van deze belangen.

Staat van instandhouding van de soort

Tot slot moeten de effecten van de voorgenomen handeling(en) worden beoordeeld aan de staat van instandhouding (Svl) van de soort. De Svl varieert per soort en per handeling, en is niet vastgelegd in de wet. Een handeling op een zeldzame beschermde soort zal eerder leiden tot een negatief effect op de Svl dan bij een algemene soort. Belangrijk is ook de trend (aantalsontwikkeling) en de ruimtelijke verspreiding van de soort. Bij de beoordeling moet rekening worden gehouden met cumulatieve (versterkende) effecten, bijvoorbeeld door andere handelingen of ontwikkelingen in de omgeving en met reeds verleende vergunning voor dezelfde populaties van deze soort(en). Bij de beoordeling mogen compenserende en mitigerende (verzachtende) maatregelen worden betrokken. Het ecologische toetsingscriterium verschilt per beschermingsregime (Zie kader – Staat van instandhouding). Om te beoordelen of aan deze criteria wordt voldaan, moeten inzicht worden gegeven in:

1. de Svl (van de populatie) van de soort (in zijn natuurlijke verspreidingsgebied).
2. het effect van de handeling of ontwikkeling op de soort.

Kader - Staat van instandhouding

- **Beschermingsregime soorten Vogelrichtlijn:** “De maatregelen leiden niet tot verslechtering van de staat van instandhouding van de betreffende soort”.
- **Beschermingsregime soort Habitatrichtlijn:** “Er wordt geen afbreuk gedaan aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan”.
- **Beschermingsregime Overige soorten:** “Er wordt geen afbreuk gedaan aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan”.

Voorkomen van overtreding verbodsbepalingen

In sommige situaties kunnen maatregelen worden getroffen waardoor negatieve effecten en overtreding van de verbodsbepalingen van natuurbeschermingsrecht onder de Omgevingswet kunnen worden voorkomen. Bijvoorbeeld door de kap van bomen met broedende vogels uit te stellen tot na de broedtijd. Al kan de boom ook een nest bevatten van een vogelsoort waarbij het nest jaarrond beschermd is, waardoor overtreding niet kan worden voorkomen. Het plannen van werkzaamheden buiten de kwetsbare periode(n) van beschermde soorten is een veel toegepaste maatregel. Andere mogelijkheden om overtreding te voorkomen zijn wellicht het aanpassen van de werkvolgorde, gebruik te maken van andere apparatuur of de werkzaamheden te faseren in ruimte en tijd (zoals in het voorbeeld).

Vrijstellingen

Onder de Omgevingswet is niet altijd een vergunning nodig bij handelingen die leiden tot overtreding van de verbodsbepalingen in de wet. Dit zijn bijvoorbeeld de provinciale vrijstellingen en de gedragscodes. Ook kan er sprake zijn van een vrijstelling als de handeling is opgenomen in een beheerplan voor een Natura 2000-gebied of programma in het kader van een programmatische aanpak. Tot slot kan het Rijk voor handelingen en activiteiten waarvoor zij bevoegd gezag is een vrijstelling geven in de vorm van een Ministeriele Regeling. Vrijstellingen kunnen alleen gelden voor de verbodsbepalingen en de voorwaarden zoals genoemd bij de verschillende beschermingsregimes.

Provinciale verordening

Provinciale Staten kunnen vrijstelling van de verbodsbepalingen verlenen. Zo zijn met een provinciale verordening een aantal vooral algemeen voorkomende en beschermde zoogdieren als egel en rosse woelmuis vrijgesteld van de vergunningplicht. Door deze mogelijkheid ontstaan echter wel verschillen in de bescherming van soorten tussen de verschillende provincies.

Programmatische aanpak

De Omgevingswet biedt de mogelijkheid om een programmatische aanpak toe te passen. Een dergelijk programma kan zowel door het Rijk als door provincies worden opgesteld. Onder de Flora en faunawet en Wet natuurbescherming is reeds ervaring opgedaan met een dergelijke programmatische aanpak. Tevens is voor een aantal grootschalige ontwikkelingen en plangebied een generieke vergunning verleend. Het biedt de mogelijkheid om door middel van een actieve leefgebiedenbenadering te streven naar een betere verbinding tussen economie en ecologie.

Beheerplan Natura 2000-gebied

Tot slot zijn handelingen die onderdeel uitmaken van een beheerplan voor een Natura 2000-gebied of een programmatische aanpak vrijgesteld, mits de handelingen zijn getoetst aan de criteria voor afwijking van de soortenbeschermingsregimes.

Kader - Wettelijk Belang

Voor vogels beschermd onder de Vogelrichtlijn kan vergunning worden verleend op grond van de volgende belangen:

- in het belang van de volksgezondheid of de openbare veiligheid;
- in het belang van de veiligheid van het luchtverkeer;
- ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, visserij of wateren;
- ter bescherming van flora en fauna;
- voor onderzoek en onderwijs, het uitzetten of herinvoeren van soorten, of voor de daarmee samenhangende teelt;
- om het vangen, onder zich hebben of elke andere wijze van verstandig gebruik van bepaalde vogels in kleine hoeveelheden selectief en onder strikt gecontroleerde omstandigheden toe te staan.

Voor soorten beschermd onder de Habitatrichtlijn, het Verdrag van Bern of het Verdrag van Bonn kan vergunning worden verleend op grond van de volgende belangen:

- in het belang van de bescherming van wilde flora of fauna, of in het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats;
- ter voorkoming van ernstige schade aan met name de gewassen, veehouderijen, bossen, visgronden, wateren of andere vormen eigendom;
- in het belang van volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijk gunstige effecten;
- voor onderzoek en onderwijs, repopulatie of herintroductie van deze soorten, of voor de daartoe benodigde kweek, met inbegrip van kunstmatige vermeerdering van planten, of
- om onder strikt gecontroleerde omstandigheden mogelijk te maken op selectieve wijze en binnen bepaalde grenzen een beperkt, bij de vergunning of vrijstelling vastgesteld aantal van bepaalde dieren van de aangewezen soort te vangen, onder zich te hebben, onderscheidenlijk een beperkt bij de vergunning of vrijstelling vastgesteld aantal planten van de aangewezen soort te plukken of onder zich te hebben.

Voor andere 'nationaal' beschermde soorten kan vergunning worden verleend op grond van de volgende belangen:

- de belangen die gelden voor soorten van de Habitatrichtlijn zoals hierboven genoemd;
- in het kader van de ruimtelijke inrichting of ontwikkeling van gebieden, daaronder begrepen het daarop volgende gebruik van het ingerichte of ontwikkelde gebied;
- ter voorkoming van schade en overlast, met inbegrip van schade aan sportvelden, schietterreinen, industrieterreinen, kazernes of begraafplaatsen;
- ter beperking van de omvang van de populatie van dieren, in verband met door deze dieren ter plaatse en in het omringende gebied veelvuldig veroorzaakte schade of in verband met de maximale draagkracht van het gebied waarin de dieren zich bevinden;
- ter voorkoming of bestrijding van onnodig lijden van zieke of gebrekkige dieren;
- in het kader van bestendig beheer of onderhoud in de landbouw of bosbouw;
- in het kader van bestendig beheer of onderhoud aan vaarwegen, watergangen, waterkeringen, waterstaatswerken, oevers, vliegvelden, wegen, spoorwegen of bermen, of in het kader van natuurbeheer;
- in het kader van bestendig beheer of onderhoud van landschappelijke kwaliteiten van een bepaald gebied;
- in het algemeen belang van de betreffende soort.

Eelerwoude

Op weg naar 100% natuurinclusief >

www.eelerwoude.nl